

**Convenció sobre els drets
de les persones amb discapacitat**

Distr.: Restringit

29 d'agost de 2017

Original: anglès

Només anglès, rus i castellà

Comitè sobre els drets de les persones amb discapacitat**18a sessió**

14-31 d'agost de 2017

Tema 8 del programa provisional

Comentaris generals**Observació general sobre l'article 19: Viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat****I. Introducció**

1. Al llarg de la història, a les persones amb discapacitat se'ls ha negat la possibilitat de prendre decisions i d'exercir el control de manera personal i individual en totes les àrees de la seva vida. S'ha suposat que moltes d'elles eren incapaces de viure de manera independent en comunitats triades per elles mateixes. No tenen suport o si el tenen està vinculat a determinats sistemes de vida, i la infraestructura de la comunitat no s'ajusta al disseny universal. Els recursos s'inverteixen en institucions i no en el desenvolupament de les possibilitats que tenen les persones amb discapacitat de viure de manera independent en la comunitat. Això ha portat a l'abandonament, a la dependència dels familiars, a la institucionalització, a l'aïllament i a la segregació.

2. L'article 19 de la Convenció sobre els drets de les persones amb discapacitat reconeix el dret en igualtat de condicions de totes les persones amb discapacitat a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat, amb la llibertat d'escollir i de controlar les seves vides. L'article es basa en el principi fonamental dels drets humans que tots els éssers humans naixen iguals en dignitat i en drets i que totes les vides tenen el mateix valor.

3. L'article 19 posar en relleu que les persones amb discapacitat són subjectes de drets i titulars de drets. Els principis generals de la Convenció (art. 3), en particular el respecte de la dignitat, l'autonomia i la independència inherents a l'individu (art. 3 a)), així com la participació plena i efectiva en la societat (art. 3 c)), són la base del dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat. Altres principis consagrats en la Convenció també són essencials per interpretar i aplicar l'article 19.

4. Viure de manera independent i inclusiva en la comunitat és una idea que històricament prové de les persones amb discapacitat que reivindiquen poder exercir el control sobre la manera com volen viure, mitjançant la creació de formes de suport que potenciïn el ple exercici dels seus drets, com ara l'assistència personal, i que demanen que les instal·lacions comunitàries s'ajustin als principis del disseny universal.

5. En el preàmbul de la Convenció, els estats membres reconeixen que moltes persones amb discapacitat viuen en la pobresa i destaquen la necessitat de fer front al seu impacte. El cost de l'exclusió social és elevat, ja que perpetua la dependència i, per tant, la ingerència en les llibertats individuals. L'exclusió social també engendra l'estigma, la segregació i la discriminació que poden desembocar en violència, explotació i abús, i també en la creació d'estereotips negatius que alimenten el cicle de marginació de les persones amb discapacitat. Les polítiques i els plans concrets d'acció per aconseguir la inclusió social d'aquestes persones mitjançant, entre altres, la promoció del seu dret a viure de manera independent (art. 19), representen un mecanisme eficaç per garantir el gaudi dels drets, el desenvolupament sostenible i la reducció de la pobresa.

6. Aquesta observació general té l'objectiu d'ajudar els estats membres a aplicar l'article 19 i a complir les obligacions que els imposa la Convenció. Fa referència, sobretot, a les obligacions d'assegurar a totes les persones el gaudi del dret a viure de manera independent i a ser incloses en la comunitat, però també està relacionat amb altres disposicions de la Convenció. L'article 19 juga un paper diferent com un dels articles de més abast i més interdisciplinari de la Convenció, i se l'ha de considerar essencial per a la plena aplicació d'aquest instrument.

7. L'article 19 fa referència tant als drets civils i polítics com als drets econòmics, socials i culturals, i és un exemple de la interrelació, la interdependència i la indivisibilitat de tots els drets humans. El dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat tan sols es pot aconseguir si es fan efectius tots els drets econòmics, civils, socials i culturals d'aquesta norma. El dret internacional dels drets humans imposa unes obligacions d'efecte immediat i altres que poden fer-se progressivament. L'efectivitat plena també requereix canvis estructurals que potser caldrà introduir per etapes, tant se val si són drets civils, polítics, socials, econòmics o culturals.

8. L'article 19 reflecteix la diversitat d'enfocaments culturals existents en relació amb la vida humana i assegura un contingut que no afavoreixi determinades normes i valors culturals en detriment d'altres. La idea de viure de manera independent i ser inclòs en la comunitat és un concepte bàsic de la vida humana arreu del món i s'aplica en el context de la discapacitat. Implica tenir llibertat d'elecció i capacitat de control sobre les decisions que afecten la pròpia vida amb el màxim grau de lliure determinació i interdependència en la societat. Aquest dret s'ha de fer efectiu en els diversos contextos econòmics, socials, culturals i polítics. El dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat incumbeix a totes les persones amb discapacitat, independentment de la raça, del color, de la descendència, del sexe, de l'embaràs i de la maternitat, de l'estat civil o de la familiar o professional, de la identitat de gènere, de l'orientació sexual, de l'idioma, de la religió, de l'opinió política o d'altra índole, de l'origen nacional, ètnic, indígena o social, de la condició de migrant, de sol·licitant d'asil o de refugiat, de la pertinença a una minoria nacional o de la situació econòmica o patrimonial, de l'estat de salut, de la predisposició genètica o de qualsevol altre tipus per alguna malaltia de naixement, i de l'edat, o de qualsevol altre estat.

9. El dret emparat en l'article 19 està profundament arrelat en el dret internacional dels drets humans. La Declaració Universal dels Drets Humans destaca, en el paràgraf 1 de l'article 29, la interdependència del desenvolupament personal d'un individu i l'aspecte social de formar part de la comunitat: «Tota persona té deures envers la comunitat, ja que només en aquesta li és possible el lliure i ple desenvolupament de la seva personalitat». L'article 19 se sosté tant en els drets civils i polítics com en els econòmics, socials i culturals: el dret de qualsevol persona a circular lliurement i a escollir lliurement la seva residència (art. 12 del Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics), el dret a un nivell de vida adequat, que inclou alimentació, roba i habitatge adequats (art. 11 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals), i els drets bàsics a comunicar-se constitueixen la base del dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat. La llibertat de circulació, un nivell de vida adient i la capacitat d'entendre i de fer entendre les pròpies preferències, opcions i decisions són condicions indispensables a la dignitat humana i al lliure desenvolupament de la persona.

10. La Convenció sobre l'Eliminació de Totes les Formes de Discriminació contra la Dona posa l'accent en la igualtat entre dones i homes i condemna la discriminació contra la dona en totes les seves formes (art. 1). Així mateix, reafirma la igualtat entre dones i homes en matèria legal, incloent-hi la capacitat jurídica i les oportunitats per a l'exercici d'aquesta capacitat (art. 15 § 2). També estableix que els estats membres els reconeixeran els mateixos drets en relació amb el dret de les persones a circular lliurement i a la llibertat per triar la seva residència i domicili (art. 15 § 4).

11. En el paràgraf 1 de l'article 9 de la Convenció sobre els Drets de l'Infant s'estableix que els estats membres «vetllaran perquè l'infant no sigui separat dels seus pares contra llur voluntat, tret de quan les autoritats competents, d'acord amb la legislació i els procediments aplicables, decideixin que aquesta separació és necessària per a l'interès primordial de l'infant». Els estats membres d'aquesta Convenció «han de donar l'ajut oportú als pares i tutors perquè puguin acomplir les seves responsabilitats d'educar l'infant», tal com es garanteix en el paràgraf 2 de l'article 18. A més a més, l'article 20 estableix que «un infant privat temporalment o permanentment del seu entorn familiar o quan per al seu interès primordial no es pugui permetre que hi romangui, té dret a la protecció i l'ajuda especials de l'estat» (art. 20, § 1), i «els estats membres, d'acord amb les seves legislacions nacionals, han d'assegurar una atenció alternativa a aquest infant» (art. 20, § 2). Seria discriminatori prestar altres tipus d'atencions a causa de la discapacitat.

12. A més a més, el paràgraf 1 de l'article 23 estableix que tots els infants amb discapacitat han de gaudir d'una vida plena en condicions que els permetin d'arribar a valdre's per ells mateixos i que els facilitin la participació activa en la comunitat. El Comitè dels Drets de l'Infant ha expressat la seva preocupació per l'alt nombre de nens amb discapacitat que són internats en institucions i va instar els estats membres a donar suport, mitjançant programes de desinstitucionalització, a la seva capacitat de viure amb la seva família o la família ampliada o en llars d'acollida.

13. La igualtat i la no discriminació són principis bàsics del dret internacional dels drets humans i estan consagrats en tots els instruments fonamentals de drets humans. En la seva observació general núm. 5, el Comitè de Drets Econòmics, Socials i Culturals subratlla que «la segregació i l'aïllament aconseguits mitjançant la imposició de barreres socials» constitueixen una discriminació. També destaca, en relació amb l'article 11, que el dret a un nivell de vida adient no tan sols inclou l'accés en igualtat de condicions a una alimentació adequada, a un habitatge accessible i a altres necessitats materials bàsiques, sinó també la disponibilitat de disposar de serveis de suport i de recursos i tecnologies auxiliars que respectin plenament els drets humans de les persones amb discapacitat.

14. L'article 19 i el contingut d'aquesta observació general també ha d'orientar i donar suport a l'aplicació de la Nova Agenda Urbana (Hàbitat III) com a part integrant de l'Agenda 2030 per al Desenvolupament Sostenible i els Objectius de Desenvolupament Sostenible. La Nova Agenda Urbana promou un model de ciutats i d'assentaments humans en què totes les persones puguin gaudir dels drets i de les oportunitats en igualtat, promovent que siguin inclusivament, justos, segurs, saludables, accessibles, assequibles i sostenibles. Quant a l'article 19 de la Convenció, la finalitat 10.2 dels Objectius de Desenvolupament Sostenible (potenciar i promoure la inclusió social, econòmica i política de totes les persones) i la finalitat 11.1 (garantir l'accés de totes les persones a habitatges i serveis bàsics adients, segurs i assequibles) tenen una importància especial.

15. El Comitè dels Drets de les Persones amb Discapacitat ha constatat avenços en l'aplicació de l'article 19 durant la darrera dècada, però també observa una esclletxa entre els objectius i l'esperit de l'article 19 i l'abast de la seva aplicació. Aquestes són algunes de les barreres que encara persisteixen:

- a) La negació de la capacitat jurídica, bé sigui a través de lleis o de pràctiques oficials o *de facto* per la substitució en l'adopció de decisions relatives als sistemes de vida;
- b) La manca d'adequació dels sistemes de suport i de protecció social per garantir una manera de vida independent en la comunitat;

- c) L'absència d'assignacions pressupostàries i de marcs jurídics adequats per a la prestació d'assistència personal i de suport individualitzat;
- d) La institucionalització física i reglamentària, també dels infants, i totes les formes de tractament forçós;
- e) La manca d'estratègies i de plans de desinstitucionalització i la continuació de les inversions en institucions de prestació d'atencions;
- f) Les actituds negatives, els estigmes i els estereotips que impedeixen que les persones amb discapacitat siguin incloses en la comunitat i accedeixin als serveis d'assistència disponibles;
- g) Els conceptes erronis sobre el dret a viure de manera independent en la comunitat;
- h) La manca de serveis i d'instal·lacions disponibles, acceptables, assequibles, accessibles i adaptables, com ara el transport, l'atenció sanitària, les escoles, els espais públics, els habitatges, els teatres, els cinemes, els béns i serveis, i els edificis públics;
- i) La manca de mecanismes de supervisió adients per garantir l'aplicació adequada de l'article 19, inclosa la participació d'organitzacions que representen les persones amb discapacitat;
- j) La integració insuficient de la discapacitat en les assignacions pressupostàries generals; i
- k) La descentralització inadequada, que dona lloc a disparitats entre les autoritats locals i a la desigualtat en les possibilitats de viure de manera independent dins la comunitat d'un estat membre.

II. Contingut normatiu de l'article 19

A. Definicions

16. En aquesta observació general s'apliquen les definicions següents:

a) **Viure de manera independent:** viure de manera independent significa que les persones amb discapacitat tenen tots els mitjans necessaris per poder triar i exercir el control sobre les seves vides, i prendre totes les decisions els afectin. L'autonomia personal i l'autodeterminació són fonamentals per viure de manera independent, incloent-hi l'accés al transport, la informació, la comunicació i l'assistència personal, el lloc de residència, la rutina diària, els hàbits, la feina digna, les relacions personals, la roba, l'alimentació, la higiene i l'atenció mèdica, la religió, la cultura, i els drets sexuals i reproductius. Aquestes activitats estan relacionades amb el desenvolupament de la identitat i de la personalitat de cada individu: on vivim i amb qui, què mengem, si ens agrada llevar-nos tard o anar a dormir de matinada, si ens estimem més quedar-nos a casa o sortir, si ens agrada posar les estovalles i unes espelmes a la taula, si volem tenir animals domèstics o escoltar música. Aquestes accions i decisions ens fan ser qui som. Viure de manera independent és una part essencial de l'autonomia i de la llibertat de l'individu i no significa necessàriament viure tot sol. Tampoc cal interpretar-ho tan sols com la capacitat de dur a terme activitats diàries per un mateix. Ans al contrari, s'ha de considerar com la llibertat d'elecció i de control, en consonància amb el respecte a la dignitat inherent i a l'autonomia individual consagrades en l'article 3 a) de la Convenció. La independència com a forma d'autonomia personal implica que la persona amb discapacitat no es vegi privada de l'oportunitat de triar i de controlar la seva manera de viure i les seves activitats quotidianes.

b) **Ser inclòs en la comunitat:** el dret a ser inclòs en la comunitat fa referència al principi d'inclusió i de participació plena i efectiva en la societat consagrat, entre d'altres, en l'article 3 c) de la Convenció. Inclou portar una vida social plena i tenir accés a tots els serveis que s'ofereixen al públic, i també als serveis de suport oferts a les persones amb discapacitat perquè puguin ser incloses i participar plenament en tots els àmbits de la vida social. Aquests serveis poden fer referència, entre d'altres, a l'habitatge, el transport, les compres, l'educació, la feina, les activitats d'oci i tota la resta d'instal·lacions i de serveis oferts al públic, incloent-hi els mitjans de comunicació social. Aquest dret també inclou tenir accés a totes les mesures i els esdeveniments de la vida política i cultural de la comunitat com ara reunions públiques, esdeveniments esportius, festivals culturals i religiosos i a qualsevol activitat en què la persona amb discapacitat vulgui participar-hi.

c) **Sistemes de vida independent:** viure de manera independent i ser inclòs en la comunitat són conceptes que fan referència a entorns per viure fora de les institucions residencials de qualsevol tipus. No es tracta «simplement» de viure en un edifici o en un lloc determinat; significa, sobretot, no perdre la capacitat d'elecció personal i l'autonomia com a resultat de la imposició d'una forma i d'uns sistemes de vida determinats. Ni les grans institucions amb més de cent residents ni les petites llars funcionals amb cinc o vuit persones, ni tan sols les llars individuals, poden anomenar-se sistema de vida independent si contenen altres elements definitoris d'institucions o d'institucionalització. Si bé és cert que els entorns institucionalitzats poden variar en grandària, nom i organització, tenen certs elements inherents, com ara el fet de compartir de manera obligatòria els assistents amb altres persones i l'escassa o nul·la influència que es pot tenir sobre aquells de qui s'ha d'acceptar l'ajuda; l'aïllament i la segregació respecte de la vida independent en la comunitat; la manca de control sobre les decisions quotidianes; la nul·la possibilitat de triar amb qui es vol viure; la rigidesa de la rutina independentment de la voluntat i de les preferències de la persona; activitats idèntiques al mateix lloc per a un grup de persones sotmeses a una certa autoritat; un enfocament paternalista de la prestació dels serveis; la supervisió del sistema de vida; i, en general, una predisposició en el nombre de persones amb discapacitat que viuen al mateix entorn. Els entorns institucionals poden oferir a les persones amb discapacitat un cert grau de possibilitat d'elecció i de control, però aquestes decisions es limiten a esferes concretes de la vida i no modifiquen el caràcter de segregació que comporten les institucions. Per tant, les polítiques de desinstitucionalització requereixen l'aplicació de reformes estructurals que van més enllà del tancament dels entorns institucionals. Les llars grupals grans o petites són especialment perilloses per als infants, per als quals no hi ha cap alternativa a la necessitat de créixer en una família. Les institucions «de tipus familiar» continuen sent institucions i no poden substituir l'atenció d'una família.

(d) **Assistència personal:** l'assistència personal fa referència al suport humà dirigida per l'interessat o l'«usuari» que es posa a disposició d'una persona amb discapacitat com un instrument per poder viure de manera independent. Tot i que les formes d'assistència personal poden variar, hi ha certs elements que la diferencien d'altres tipus d'ajuda personal, entre els quals hi ha els següents:

i) **El finançament** de l'assistència personal s'ha de produir a partir de criteris personalitzats i cal tenir en compte les normes dels drets humans per a una feina digna. Ha d'estar controlat per la persona amb discapacitat i se li ha d'assignar perquè pugui pagar qualsevol assistència que necessiti. Està basat en una avaluació de les necessitats individuals i de les circumstàncies vitals de cada persona. Els serveis individualitzats no han de suposar una reducció del pressupost ni un pagament més gran;

(ii) **El servei el controla la persona amb discapacitat**, la qual cosa significa que pot contractar serveis de tot un seguit de proveïdors o actuar com a ocupador. Les persones amb discapacitat poden personalitzar el seu propi servei, és a dir, planejar-lo i decidir qui el presta, com, quan, on i de quina manera, així com donar instruccions i dirigir les persones que el presten;

(iii) **L'assistència personal és una relació personal.** Els assistents personals han de ser contractats, capacitats i supervisats per les persones que reben l'assistència i no han de ser «compartits» sense el consentiment ple i lliure de cadascuna d'aquestes persones. El fet de compartir els assistents personals podria limitar i obstaculitzar la lliure determinació i la participació espontània en la comunitat; i

iv) **L'autogestió de la prestació dels serveis.** Les persones amb discapacitat que necessitin assistència personal poden escollir lliurament el grau de control personal a exercir sobre la prestació del servei depenent de les seves circumstàncies i preferències vitals. Tot i que una altra entitat desenvolupi la funció d'«ocupador», la persona amb discapacitat continua ostentant el poder de decisió respecte de l'assistència, és a qui cal consultar i cal respectar les seves preferències individuals. El control de l'assistència personal es pot exercir mitjançant el suport en l'adopció de decisions.

17. Sovint, els proveïdors de serveis de suport descriuen erròniament el seu servei de suport fent servir els termes 'viure de manera independent' o 'viure en comunitat', i també 'assistència personal', tot i que en la pràctica aquests serveis no compleixen els requisits que planteja l'article 19. Les «solucions combinades» obligatòries, que entre altres coses vinculen la possibilitat d'un servei determinat o un altre, pressuposen que dos o més persones han de viure plegades o que només es poden oferir en el marc de sistemes de vida especials. El concepte d'assistència personal en què la persona amb discapacitat no exerceix plenament la lliure determinació i el control de si mateixa no s'ajusta a l'article 19. Les persones amb necessitats de comunicació complexes, incloent-hi les que fan servir mitjans de comunicació informals (és a dir, la comunicació a través de mitjans no representatius, com ara l'expressió facial, la posició corporal i la vocalització) han de rebre els suports adequats que els permetin formular i transmetre les seves ordres, decisions, eleccions i/o preferències, amb les quals poden ser reconegudes i respectades.

B. Article 19, paràgraf introductori

18. L'article 19 reafirma la no discriminació i el reconeixement del dret de totes les persones amb discapacitat a viure de manera independent en la comunitat en igualtat de condicions. Per donar efectivitat al dret a viure de manera independent, en condicions d'igualtat amb la resta de persones respecte a les opcions, i a ser inclòs en la comunitat, els estats membres han d'adoptar mesures efectives i pertinents per facilitar que les persones amb discapacitat gaudeixin sense restriccions d'aquest dret i s'inclouin i participin plenament en la comunitat.

19. L'article conté dos conceptes que tan sols s'esmenten de manera clara a l'epígraf: el dret a viure de manera independent i el dret a ser inclòs en la comunitat. Mentre que el dret a una vida independent remet a una dimensió individual, com un dret a la pròpia emancipació sense denegació dels accessos ni de les oportunitats, el dret a ser inclòs en la comunitat implica una dimensió social, és a dir, el dret positiu a crear ambients inclusius. El dret consagrat en l'article 19 inclou ambdós conceptes.

20. L'article 19 fa referència de manera explícita a totes les persones amb discapacitat. Ni la privació total o parcial de qualsevol «grau» de capacitat jurídica ni el nivell de suport necessari es poden al·legar per negar o limitar el dret de les persones amb discapacitat a la independència i a viure de manera independent en la comunitat.

21. Quan es considera que les persones amb discapacitat exigeixen un nivell alt de serveis personals, els estats membres acostumen a contemplar les institucions com l'única solució, sobretot quan aquests serveis personals es consideren «massa costosos» o es creu que la persona amb discapacitat és «incapaç» de viure fora d'un entorn institucional. Sovint es considera que les persones amb discapacitat intel·lectual, sobretot les que tenen necessitats de comunicació complexes, entre altres coses, no poden viure fora d'entorns institucionalitzats. Aquest raonament va en contra de l'article 19, que fa extensiu el dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat a totes les persones amb discapacitat, independentment de la capacitat intel·lectual, del nivell d'autonomia i de la necessitat de suport.

22. Totes les persones amb discapacitat han de tenir llibertat per escollir ser actives i pertànyer a cultures que elles mateixes triïn, i han de tenir el mateix grau d'elecció i de control sobre les seves vides que la resta de membres de la comunitat. La vida independent no és compatible amb la promoció d'un estil de vida individual «predeterminat». Els joves amb discapacitat no s'han de veure forçats a viure en entorns concebuts per a la gent gran amb discapacitat i viceversa.

23. Les persones amb discapacitat de tots els gèneres són titulars de drets i gaudeixen de la mateixa protecció en virtut de l'article 19. Cal adoptar totes les mesures adients per garantir el ple

desenvolupament, avenç i apoderament de la dona. Les persones amb discapacitats LGBTI han de gaudir de la mateixa protecció en virtut de l'article 19 i, per tant, del respecte envers les seves relacions personals. A més a més, el dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat inclou la protecció de les persones amb discapacitat que pertanyen a qualsevol grup d'edat, grup ètnic, casta desfavorida o minoria lingüística o religiosa, així com a migrants, sol·licitants d'asil i refugiats.

C. Article 19 a)

24. Triar i decidir com, on i amb qui viure és la idea central del dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat. Per tant, les decisions personals no es limiten al lloc de residència, sinó que inclouen tots els aspectes del sistema de vida de la persona: els horaris, les rutines i el mode i l'estil de vida, tant en l'esfera privada com en la pública i tant en el dia a dia com a llarg termini.

25. Moltes vegades, les persones amb discapacitat no poden prendre decisions per manca d'alternatives. Això passa, per exemple, quan el suport no professional de la família és l'única opció que existeix, quan no es disposa de suport fora de les institucions, quan l'habitatge és inaccessible o no hi ha suport en la comunitat, i quan el suport només s'ofereix en determinades formes de residència, com ara llars grupals o institucions.

26. A més a més, a les persones amb discapacitat potser no se'ls deixa triar per la manca d'informació accessible sobre la varietat d'opcions disponibles i/o degut a les restriccions derivades de les lleis de tutela i a les normes o decisions jurídiques semblants que els impedeixen exercir la seva capacitat jurídica. Tot i que no hi ha cap legislació oficial sobre aquesta matèria, altres persones, com ara els familiars, els cuidadors o les autoritats locals, de vegades exerceixen el control i restringeixen les opcions personals actuant com a substituïts en l'adopció de decisions.

27. La personalitat jurídica i la capacitat d'obrar són les bases a partir de les quals les persones amb discapacitat aconsegueixen viure de manera independent en la comunitat. Per tant, l'article 19 està vinculat al reconeixement i a l'exercici de la personalitat i la capacitat jurídiques establertes en l'article 12 de la Convenció i explicades més detalladament en l'observació general núm. 1 (2014) del Comitè sobre el reconeixement igualitari com a persona davant la llei. A més a més, està relacionat amb la prohibició absoluta de la privació de llibertat per motius de discapacitat, tal com apareix en l'article 14 i es detalla en les directrius respectives.

D. Article 19 b)

28. Els serveis de suport individualitzats cal considerar-los com un dret en lloc d'una forma d'atenció mèdica, social o de beneficència. Per a moltes persones amb discapacitat, l'accés a una varietat de serveis de suport individualitzat té una condició prèvia per viure d'una manera independent en la comunitat. Aquestes persones tenen dret a escollir els serveis i els proveïdors depenent de les seves necessitats individuals i preferències personals, i el suport personalitzat ha de ser prou flexible per adaptar-se a les exigències dels «usuaris» i no a l'inrevés. Això imposa als estats membres l'obligació de garantir que hi hagi un nombre suficient d'especialistes qualificats que puguin trobar solucions pràctiques als obstacles que s'oposen a la vida independent en la comunitat, d'acord amb les necessitats i preferències de la persona.

29. L'apartat b) esmenta diversos serveis individualitzats que formen part d'aquesta categoria de serveis de suport. No es limiten als serveis prestats a la llar, sinó que també cal que s'estenguin a les esferes de l'ocupació, de l'educació i de la participació política i cultural, la potenciació de la funció parental i la capacitat d'arribar als familiars i a altres persones, la participació en la vida política i cultural, els propis interessos i les activitats d'oci, i els viatges i les activitats lúdiques.

30. Si bé és cert que els serveis de suport individualitzat poden variar de nom, tipus o categoria depenent de les característiques culturals, econòmiques i geogràfiques de l'estat membre, tots aquests serveis han d'estar concebuts per facilitar la vida en la comunitat i evitar l'aïllament i la separació respecte de la resta de persones, i han de ser adequats a aquesta finalitat. És important que l'objectiu d'aquests serveis de suport sigui aconseguir la plena inclusió en la comunitat. Per tant, qualsevol forma institucional de serveis de suport que segregui i limiti l'autonomia personal no està permesa per l'article 19 b).

31. També és important tenir en compte que tots els serveis de suport s'han de dissenyar i lliurar de manera que contribueixin a l'objectiu general de la norma: la inclusió i la participació plena, individualitzades, efectives i de pròpia elecció, i viure de manera independent.

E. Article 19 c)

32. Els serveis i les instal·lacions que s'esmenten en aquesta secció de l'article no són serveis de suport i instal·lacions específics per a discapacitats, sinó que estan adreçats a la població de la comunitat en general. Inclouen una àmplia gamma de serveis: habitatge, biblioteques públiques, hospitals, escoles, mitjans de transport, comerços, mercats, museus, Internet, xarxes socials i instal·lacions i serveis semblants. Aquestes serveis han d'estar disponibles i han de ser universalment accessibles, acceptables i adaptables per a totes les persones amb discapacitat en la comunitat.

33. L'accessibilitat de les instal·lacions, del béns i dels serveis de la comunitat, així com l'exercici del dret a l'educació, a l'atenció sanitària i a la feina inclusivament i accessibles són condicions essencials per a la inclusió i la participació de les persones amb discapacitat en la comunitat. Diversos programes de desinstitucionalització han demostrat que amb el tancament de les institucions —tant se val la grandària— i la reubicació dels interns en la comunitat, no n'hi ha prou. Aquestes reformes han d'anar acompanyades de serveis integrals i de programes de desenvolupament comunitari, inclosos els programes de sensibilització. Les reformes estructurals dissenyades per millorar l'accessibilitat general dins la comunitat poden reduir la demanda de serveis específics per a la discapacitat.

34. Quant a l'abast material, l'article 19 recull l'accés a habitatges segurs i adequats, els serveis personals i les instal·lacions i els serveis comunitaris. L'accés a l'habitatge suposa l'opció de viure en la comunitat amb la resta de persones. L'article 19 no s'aplica adequadament si l'habitatge tan sols s'ofereix en zones dissenyades específicament i s'organitza de manera que les persones amb discapacitat hagin de viure al mateix edifici, complex o barri. Hi ha d'haver un nombre suficient d'habitatges accessibles a totes les zones de la comunitat que ofereixin allotjament a les persones amb discapacitat, vivint totes soles o formant part d'una família, perquè aquestes persones puguin gaudir del dret d'escollir i tenir la possibilitat de fer-ho. A aquest efecte, cal una nova construcció residencial sense barreres i l'adaptació de les estructures residencials existents per eliminar aquestes barreres. A més a més, els habitatges han de ser assequibles per a les persones amb discapacitat.

35. També hi ha d'haver servis de suport disponibles en un entorn físic i geogràfic segur a l'abast de totes les persones amb discapacitat, tant si viuen en zones urbanes o rurals, que siguin assequibles, tenint en compte les persones amb ingressos baixos. També han de ser acceptables, la qual cosa vol dir que han de complir els estàndards de qualitat i han de tenir en compte les diferències culturals, d'edat i de gènere.

36. Els serveis de suport individualitzats que no permeten l'elecció personal i l'autocontrol no ofereixen una manera de vida independent en la comunitat. Els que es presten com una combinació de serveis residencials i de suport (proporcionats com un «paquet» combinat) acostumen a oferir-se a les persones amb discapacitat depenent de la rendibilitat. Tanmateix, si bé és cert que aquest criteri es pot rebatre en termes econòmics, l'aspecte de la rendibilitat no han de prevaler sobre l'essència del dret humà en qüestió. No s'ha d'exigir per norma a les persones amb discapacitat que comparteixin

l'assistència i els assistents personals; això només es pot fer amb el seu consentiment lliure i ple. La capacitat d'elecció és un dels elements fonamentals del dret a viure de manera independent en la comunitat.

37. El dret a gaudir de serveis de suport iguals té a veure amb el deure d'assegurar la participació i la intervenció de les persones amb discapacitat en els processos relacionats amb les instal·lacions i els serveis en la comunitat, assegurant-se que responen a les necessitats específiques, que tinguin en compte el gènere i l'edat, i que estiguin preparats per possibilitar la participació espontània d'aquestes persones en la comunitat. En el cas dels infants, l'essència del dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat implica el dret a créixer en una família.

F. Elements fonamentals

38. El Comitè considera important determinar els elements fonamentals de l'article 19 per garantir que cada estat membre assumeixi la prestació d'un nivell de suport mínim establert per exercir el dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat. Els estats membres han de vetllar perquè es respectin sempre els elements fonamentals de l'article 19, sobretot en períodes de crisi econòmica o financera. Aquests elements fonamentals són:

a) Garantir a totes les persones amb discapacitat, independentment de la deficiència, el dret a la capacitat jurídica, d'acord amb l'observació general núm. 1 (2014) del Comitè, sobre el reconeixement igualitari davant la llei, per decidir on, amb qui i com volen viure;

b) Garantir la no discriminació en l'accés a l'habitatge, incloent-hi els elements d'ingressos i d'accessibilitat, i l'adopció de normes de construcció que permetin que hagi habitatges nous i renovats accessibles;

c) Elaborar un pla d'acció concret perquè les persones amb discapacitat visquin de manera independent en la comunitat, que inclogui l'adopció de mesures per facilitar el suport formal a la vida independent en la comunitat, de manera que el suport informal —per exemple, el que presten les famílies— no sigui l'única opció;

d) Elaborar, aplicar i supervisar la legislació, els plans i les directrius sobre els requisits d'accessibilitat dels serveis generals bàsics, i sancionar-ne l'incompliment, per aconseguir la igualtat social —incloent-hi la participació de les persones amb discapacitat en els mitjans de comunicació socials— i garantir la competència adequada en tecnologies de la informació i les comunicacions per assegurar que aquestes tecnologies es desenvolupen, entre altres aspectes, a partir del disseny universal i que es protegeixin;

e) Elaborar un pla d'acció concret i adoptar mesures per desenvolupar i posar en marxa serveis bàsics de suport específics de la discapacitat, personalitzats, no compartits i basats en els drets, i també altres tipus de serveis;

f) Assegurar la no regressió en l'acompliment de l'article 19, tret que aquestes mesures hagin estat degudament justificades i que s'ajustin al dret internacional;

g) Recopilar dades quantitatives i qualitatives coherents sobre les persones amb discapacitat, que incloguin les que encara viuen en institucions; i

h) Utilitzar qualsevol finançament que estigui disponible, incloent-hi el regional i el de la cooperació per al desenvolupament, per organitzar serveis inclusius i accessibles destinats a aconseguir una vida independent.

III. Obligacions dels estats membres

39. Les obligacions dels estats membres han de reflectir la naturalesa dels drets humans com a drets absoluts i d'efectivitat immediata (drets civils i polítics) o d'efectivitat progressiva (drets econòmics, socials i culturals). L'article 19 a), sobre el dret a escollir la pròpia residència i on, com i amb qui viure, és d'aplicació immediata, perquè és un dret civil i polític. L'article 19 b), sobre el dret a accedir a serveis de suport individualitzats i avaluats, és un dret econòmic, social i cultural. L'article 19 c), que tracta del dret a accedir a les instal·lacions de serveis, és un dret econòmic, social i cultural, ja que molts serveis generals —com ara les tecnologies de la informació i les comunicacions, els llocs web, els mitjans de comunicació social, els cinemes, els parcs públics, els teatres i les instal·lacions esportives accessibles— serveixen per a finalitats socials i culturals. L'efectivitat progressiva implica l'obligació immediata de concebre i aprovar estratègies, plans d'acció i recursos concrets per desenvolupar serveis de suport, i de fer inclusius els serveis generals, tant els existents com els de nova creació, per a les persones amb discapacitat.

40. L'obligació de respectar no només té un aspecte negatiu. L'aspecte positiu exigeix que els estats membres adoptin totes les mesures necessàries per garantir que els drets consagrats en l'article 19 no siguin vulnerats per l'estat o per entitats privades.

41. Per aconseguir l'efectivitat progressiva dels drets econòmics, socials i culturals, els estats membres han d'adoptar mesures fins al màxim dels recursos de què disposen. Aquestes mesures s'han d'adoptar de manera immediata o dins d'un període de temps raonablement curt, i han de ser deliberades, concretes, selectives i fer ús dels mitjans més escaients. L'efectivitat sistemàtica del dret a viure de manera independent en la comunitat exigeix canvis estructurals, cosa que s'aplica, en particular, a la desinstitucionalització en totes les seves formes.

42. Els estats membres tenen l'obligació immediata d'iniciar una planificació estratègica, amb terminis adequats i una dotació de recursos suficient, en consultes estretes i respectuoses amb les organitzacions que representen les persones amb discapacitat, per substituir qualsevol entorn institucionalitzat per serveis de suport a la vida independent. Els estats membres han d'elaborar plans de transició en consulta directa amb les persones amb discapacitat, a través de les seves organitzacions representatives, per assegurar la plena inclusió d'aquestes persones en la comunitat.

43. Quan un estat membre pretén introduir mesures regressives sobre l'article 19, per exemple com a resposta a una crisi econòmica o financera, està obligat a demostrar que aquestes mesures són temporals, necessàries i no discriminatòries i que respecten les obligacions bàsiques.

44. El deure de fer progressivament efectiu un dret també suposa que no s'adoptin mesures regressives per al gaudi dels drets econòmics, socials i culturals. Aquestes mesures impedeixen que les persones amb discapacitat gaudeixin plenament del dret a viure de manera independent i a ser incloses en la comunitat. Conseqüentment, les mesures regressives constitueixen una violació de l'article 19.

45. Es prohibeix que els estats membres adoptin mesures regressives respecte de les obligacions essencials mínimes sobre el dret a viure de manera independent en la comunitat, enumerades en aquesta observació general.

46. Els estats membres tenen l'obligació immediata d'eliminar la discriminació contra les persones o els grups de persones amb discapacitat i de garantir el seu dret, en igualtat de condicions, a viure de manera independent i a participar en la comunitat. Això requereix que els estats membres deroguin o reformin les lleis, les polítiques i les pràctiques que impedeixen a les persones amb discapacitat, entre d'altres, triar el lloc de residència, aconseguir un habitatge assequible i accessible, llogar un allotjament

o accedir a instal·lacions i a serveis generals necessaris per a la seva independència. El deure de proporcionar un allotjament raonable (art. 5 § 3) tampoc pot ser de compliment progressiu.

A. Obligació de respectar

47. L'obligació de respectar exigeix que els estats membres s'abstinguin d'interferir directament o indirectament en l'exercici individual del dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat. Els estats membres no han de limitar ni denegar a ningú la possibilitat de portar una vida independent en la comunitat mitjançant lleis que restringeixin directament o indirectament les opcions de les persones amb discapacitat per triar el lloc de residència o on, com i amb qui volen viure, i també la seva economia. Els estats membres han de modificar les lleis que obstaculitzen l'exercici dels drets consagrats en l'article 19 de la Convenció.

48. L'obligació també requereix que els estats membres deroguin i s'abstinguin d'aprovar lleis, polítiques i estructures que mantinguin i generin barreres per accedir als serveis de suport, així com a les instal·lacions i els serveis generals. També implica l'obligació d'alliberar totes les persones que estan tancades en contra de la seva voluntat als serveis de salut mental o altres formes de privació de llibertat específiques de la discapacitat. A més, inclou la prohibició de totes les formes de tutela i l'obligació de reemplaçar els règims de substitució en la presa de decisions per alternatives de suport per a l'adopció de decisions.

49. Respectar els drets de les persones amb discapacitat en virtut de l'article 19 significa que els estats membres han d'eliminar la institucionalització. No poden construir noves institucions ni poden renovar les velles més enllà de les mesures urgents necessàries per salvaguardar la seguretat física dels residents. No s'han d'ampliar les institucions, no hi han d'entrar nous residents quan altres les abandonin i no s'han d'establir sistema de vida «satèl·lit», que són una ramificació de les institucions, és a dir, que tenen l'aparença d'una manera de vida individual (apartaments o habitatges unifamiliars), però graviten al voltant de les institucions.

B. Obligació de protegir

50. L'obligació de protegir requereix que els estats membres adoptin mesures per impedir que els familiars o terceres parts interfereixin, directament o indirectament, en el gaudi del dret a viure de manera independent en la comunitat. El deure de protegir exigeix als estats membres que aprovin i apliquin lleis i polítiques que prohibeixin els comportaments de familiars i de tercers, proveïdors de serveis, propietaris o proveïdors de serveis generals, que soccavin el ple gaudi del dret a ser inclòs i a viure de manera independent en la comunitat.

51. Els estats membres han de vetllar perquè els fons públics o privats no es gastin en el manteniment, la renovació, l'establiment o la construcció d'institucions noves o ja existents sota qualsevol forma d'institucionalització. A més a més, els estats membres s'han d'assegurar que no s'estableixin institucions privades amb el pretext de «viure en comunitat».

52. El suport s'ha de basar sempre en necessitats individuals i no en els interessos del proveïdor de serveis. Els estats membres han d'establir mecanismes per supervisar aquests proveïdors, adoptar mesures per protegir les persones amb discapacitat contra l'ocultament en la família o l'aïllament en institucions, i als nens contra l'abandonament o la institucionalització per motius de discapacitat, i crear mecanismes adients per detectar les situacions de violència exercida per tercers contra aquestes persones. Els estats membres també han de prohibir que els directors i/o els administradors de les institucions residencials esdevinguin tutors dels residents.

53. El deure de protegir inclou també la prohibició de pràctiques discriminatòries com ara l'exclusió de persones o grups de la prestació de determinats serveis. Els estats membres han de prohibir i impedir que terceres parts creïn barreres pràctiques o de procediment que impedeixin viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat assegurant que els serveis prestats siguin compatibles amb una vida independent en la comunitat, que no es negui a les persones amb discapacitat la possibilitat de llogar o que no es vegin desfavorides en el mercat immobiliari. Els serveis comunitaris generals oberts al públic —biblioteques, piscines, parcs i espais públics, comerços, oficines de correus o cinemes— han de ser accessibles i han de tenir en compte les necessitats de les persones amb discapacitat, segons s'expressa en l'observació general núm. 2 (2014) del Comitè sobre l'accessibilitat.

C. Obligació de donar efectivitat

54. L'obligació de donar efectivitat exigeix que els estats promoguin, facilitin i ofereixin les mesures legislatives, administratives, pressupostàries, judicials, programàtiques, promocionals i de qualsevol altra índole adequades per garantir la plena efectivitat del dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat, tal com consagra la Convenció. També exigeix que els estats membres adoptin mesures per eliminar les barreres de caràcter pràctic que s'oposen a la plena efectivitat d'aquest dret, com ara els habitatges inaccessibles, l'accés limitat a serveis de suport per a persones amb discapacitat, béns i serveis comunitaris inaccessibles i els prejudicis contra aquestes persones.

55. Els estats membres han de potenciar el paper dels membres de la família perquè donin suport als familiars amb discapacitat a fer efectiu el seu dret a viure de manera independent i a ser inclosos en la comunitat.

56. A l'hora d'aplicar la legislació, les polítiques i els programes, els estats membres han de celebrar consultes estretes i col·laborar activament amb un nombre divers de persones amb discapacitat a través de les organitzacions que les representen sobre tots els aspectes que tenen a veure amb la vida independent en la comunitat, i en particular en tot allò que té a veure amb la creació de serveis de suport i amb la inversió de recursos en aquests serveis dins de la comunitat.

57. Els estats membres han d'adoptar una estratègia i un pla d'acció concret per a la desinstitucionalització, que ha d'incloure el deure d'introduir reformes estructurals per millorar l'accessibilitat de les persones amb discapacitat en la comunitat i sensibilitzar tots els membres de la societat sobre la inclusió d'aquestes persones en la comunitat.

58. La desinstitucionalització també requereix una transformació sistèmica, que inclou el tancament d'institucions i l'eliminació de les normes d'institucionalització com a part d'una estratègia integral, juntament amb l'establiment de tota una sèrie de serveis de suport personalitzats, incloent-hi plans individualitzats per a la transició amb pressupostos i terminis, així com serveis de suport inclusius. Per tant, cal un enfocament interinstitucional coordinat per dur a terme reformes, pressupostos i canvis d'actitud en tots els nivells i sectors del govern, incloses les autoritats locals.

59. Els programes i les prestacions que donen suport a viure de manera independent en la comunitat han de cobrir les despeses relacionades amb la discapacitat. A més, és essencial per a la desinstitucionalització que es garanteixi la disponibilitat d'un nombre suficient d'habitatges accessibles i assequibles, inclosos els habitatges familiars. També és important que l'accés a l'habitatge no estigui supeditat a exigències que redueixin l'autonomia i la independència de les persones amb discapacitat. Els edificis i els espais oberts al públic, així com tots els mitjans de transport, s'han de dissenyar tenint en compte que responguin a les necessitats de totes aquestes persones. Els estats membres han d'adoptar mesures deliberades i immediates per reassignar fons destinats a fer efectiu el dret de les persones amb discapacitat a viure de manera independent en la comunitat.

60. Els serveis de suport a la discapacitat han d'estar disponibles i ser accessibles, assequibles, acceptables i adaptables per a totes les persones amb discapacitat, i han de tenir en compte les diferents condicions de vida —com ara la renda individual o familiar— i les circumstàncies individuals —el sexe, l'edat, l'origen nacional o ètnic i la identitat lingüística, religiosa, sexual i/o de gènere. El model de la discapacitat basat en els drets humans no permet l'exclusió de persones amb discapacitat per cap motiu, incloent-hi el tipus i el nombre de serveis de suport necessaris. Els serveis de suport, inclosa l'assistència personal, no s'han de compartir amb altres persones si no és per una decisió basada en el consentiment lliure i informat.

61. Els estats membres han de tenir en compte els elements següents en els criteris que estableixin per tenir drets a l'assistència: l'avaluació s'ha de fonamentar en un enfocament de la discapacitat basat en els drets humans, centrat en les necessitats de la persona a causa de les barreres existents en la societat i no en la deficiència, tenint en compte i acatant la voluntat i les preferències de la persona i assegurant la plena participació de les persones amb discapacitat en la presa de decisions.

62. Les transferències en efectiu —com ara les assignacions per discapacitat— són una de les formes en què els estats membres donen suport a les persones amb discapacitat d'acord amb els articles 19 i 28 de la Convenció. Aquestes transferències d'efectiu acostumen a reconèixer les despeses relacionades amb la discapacitat i a facilitar la plena inclusió de les persones amb discapacitat en la comunitat. També serveixen per fer front a situacions de pobresa i de pobresa extrema en què es poden trobar aquestes persones. Els estats membres no han d'augmentar les dificultats a les quals s'enfronten les persones amb discapacitat reduint-los els ingressos en períodes de crisi econòmica o financera o a través de mesures d'austeritat que són incompatibles amb les normes dels drets humans establertes en el paràgraf 38.

63. El suport a les persones amb discapacitat s'ha d'avaluar fent servir un enfocament personalitzat i adaptat a les activitats específiques i a les barreres reals a les quals s'enfronten aquestes persones en la inclusió en la comunitat. L'avaluació ha de reconèixer que les persones amb discapacitat necessiten una forma d'accés per poder participar en activitats que varia amb el temps. Els estats membres han d'assegurar que la personalització del suport —incloent-hi els pressupostos personals i les transferències d'efectiu— tingui en compte i respongui a les dificultats que experimenten les persones amb discapacitat que viuen en zones rurals i/o en zones urbanes.

64. Els estats membres han de proporcionar i difondre de manera oportuna informació actualitzada i precisa que sigui essencial per a l'adopció de decisions fonamentals sobre les opcions de vida independent i els serveis de suport en la comunitat. S'ha de facilitar en formats accessibles, incloent-hi el sistema Braille, el llenguatge de signes, els formats tàctils i de lectura fàcil, i a través de modes de comunicació alternatius i augmentatius.

65. Els estats han de garantir que el personal que treballa o que està a punt de fer-ho en serveis relacionats amb la discapacitat —com ara el personal dels serveis, els encarregats de la presa de decisions i els funcionaris que supervisen els serveis per a les persones amb discapacitat— rep una formació adequada sobre la vida independent en la comunitat, en la teoria i en la pràctica. Així mateix, els estats haurien d'establir criteris, d'acord amb l'article 19, per a les entitats que sol·licitin autorització per prestar suport social a les persones amb discapacitat perquè visquin en la comunitat, i avaluar de quina manera desenvolupen les seves funcions.

66. Els estats membres també han de vetllar perquè la cooperació internacional, d'acord amb l'article 32 de la Convenció, i les inversions i els projectes que se'n desprenen, no contribueixin a perpetuar les barreres en la vida independent dins la comunitat, sinó més aviat a eliminar-les i a donar suport a l'exercici del dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat. Després de produir-se situacions de desastre, és important no reconstruir les barreres, com a part de l'aplicació de l'article 11 de la Convenció.

67. Els estats membres han de garantir l'accés a la justícia i proporcionar assistència lletrada i assessorament, recursos i suport jurídics adequats, entre altres formes mitjançant ajustos raonables i de procediment, a les persones amb discapacitat que volen fer prevaler el seu dret a viure de manera independent en la comunitat.

68. Els estats membres han de prestar serveis de suport adequats als cuidadors familiars perquè, al seu torn, puguin donar suport al seu fill o familiar perquè visqui de manera independent en la comunitat. Aquest suport ha d'incloure serveis d'atenció temporal, serveis de guarderia i altres serveis de suport en la cria dels fills. El suport financer també és cabdal per als cuidadors familiars, que sovint viuen en situacions de pobresa extrema, sense la possibilitat d'accedir al mercat laboral. Els estats membres també han de prestar suport social a les famílies i fomentar el desenvolupament de serveis d'orientació, cercles de suport i altres opcions de suport adequades.

69. Els estats membres han de fer regularment enquestes —i altres formes de fer anàlisis— que proporcionin dades sobre les barreres físiques, comunicatives, ambientals, infraestructurals i actitudinals que es troben les persones amb discapacitat i sobre les necessitats per dur a la pràctica la vida independent en la comunitat.

IV. Relació amb altres disposicions de la Convenció

70. El dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat està interrelacionat amb el gaudi d'altres drets humans previstos en la Convenció. Alhora, és molt més que no pas la suma d'aquests drets, ja que afirma que tots els drets s'han d'exercir i gaudir en la comunitat en què una persona tria de viure-hi i en l'única en què pot desenvolupar la seva personalitat de manera lliure i plena.

71. Les consultes amb les persones amb discapacitat i la seva participació activa a través de les organitzacions que les representen (art. 4 § 3) és fonamental per a l'aprovació de tots els plans i les estratègies, així com per al seguiment i la supervisió a l'hora de fer efectiu el dret a viure de manera independent en la comunitat. Els responsables de l'adopció de decisions a tots els nivells han de col·laborar activament i consultar amb tota la diversitat de persones amb discapacitat, incloent-hi les organitzacions de dones amb discapacitat, de gent gran amb discapacitat, d'infants amb discapacitat, de persones amb discapacitat psicosocial i de persones amb discapacitat intel·lectual.

72. La no discriminació (art. 5), respecte de la vida independent i de la inclusió en la comunitat, és important pel que fa a l'accés als serveis de suport i a la recepció d'aquests serveis. Els estats membres han d'establir els criteris d'elegibilitat i els procediments per accedir a aquests serveis de manera no discriminatòria, objectiva i centrada en les necessitats de la persona i no en la deficiència, seguint un enfocament que respecti els drets humans. La creació de serveis específics per a persones amb discapacitat en les circumstàncies particulars d'aquestes persones i segons les seves necessitats —serveis per a nens, estudiants, treballadors i gent gran amb discapacitat— no es considera una vulneració discriminatòria de la Convenció, sinó més aviat una mesura d'acció afirmativa justa i legalment disponible. Les persones amb discapacitat que siguin objecte de discriminació d'acord amb l'article 19 han de tenir al seu abast recursos jurídics eficaços i assequibles.

73. Sovint, les dones i les nenes amb discapacitat (art. 6) pateixen una exclusió i un aïllament més gran, i s'enfronten a més restriccions pel que fa al lloc de residència i al seu sistema de vida a causa dels estereotips patriarcals que discriminen les dones en la societat. Les dones i les nenes amb discapacitat també pateixen discriminació múltiple, interseccional i de gènere, i corren més risc de ser institucionalitzades i de patir violència, incloent-hi la violència sexual, abusos i assetjament. Els estats membres han de proporcionar recursos jurídics i serveis de suport assequibles o gratuïts per a les víctimes de violència i d'abusos. Les dones amb discapacitat que són víctimes de violència domèstica

acostumen a ser més dependents econòmicament, físicament o emocionalment dels seus agressors, els quals sovint fan de cuidadors, situació que impedeix que les dones posin fi a les relacions abusives i que les mena a un aïllament social encara més gran si cal. Per tant, quan es faci efectiu el dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat caldrà parar una atenció especial a la igualtat de gènere, a l'eliminació de la discriminació per motius de gènere i als models socials patriarcals.

74. Les normes i els valors culturals poden restringir de manera negativa les opcions i el control que tenen les dones i les nenes amb discapacitat sobre les seves condicions de vida, limitar la seva autonomia, obligar-les a viure d'una manera determinada, exigir-les que obviïn les seves necessitats i, en lloc seu, a atendre les dels altres i a fer que adoptin determinades funcions en el si de la família. Els estats membres han d'adoptar mesures per combatre la discriminació contra la dona i les barreres que n'impedeixen l'accés als serveis socials i al suport, així com garantir que els diversos programes, polítiques i estratègies relatives a aquest accés tinguin degudament en compte la igualtat entre dones i homes.

75. Els estats membres també han de vetllar perquè les mesures orientades a fomentar el desenvolupament, l'apoderament i el progrés de les dones i les nenes amb discapacitat (art. 6, § 2) evitin les disparitats entre gèneres en l'accés al suport i a la protecció social. Així mateix, han d'adoptar mesures adequades per fomentar l'equilibri entre la feina i la vida privada (recursos, temps i serveis) que donin suport a les dones amb discapacitat perquè es reincorporin al mercat laboral obert i garanteixin la igualtat de drets i de responsabilitats entre dones i homes en l'exercici de les responsabilitats parentals. També és responsabilitat dels estats membres vetllar perquè els centres d'acollida destinats a les víctimes de la violència de gènere siguin totalment accessibles per a les dones i les nenes amb discapacitat.

76. L'existència de serveis de suport adequats i que tinguin en compte l'edat de les nenes i dels nens amb discapacitat resulta indispensable perquè puguin gaudir dels seus drets humans (art. 7). És fonamental respectar l'evolució de les facultats dels infants amb discapacitat i donar-los suport perquè expressin la seva opinió sobre les decisions que els afecten. També és important proporcionar suport, informació i orientació a les famílies (art. 23) per prevenir la institucionalització dels nens amb discapacitat i disposar de polítiques d'adopció inclusives per garantir la igualtat d'oportunitats d'aquests infants.

77. Pel que fa a les interaccions socials i les relacions amb altres joves, els adolescents poden preferir l'assistència personal o intèrprets de professionals de la llengua de signes en lloc del suport informal que presten els familiars. Els estats membres han d'establir formes innovadores de suport i serveis accessibles per a nens i adolescents amb discapacitat mitjançant contactes personals o a través de les seves organitzacions. Els infants amb discapacitat poden necessitar suport per practicar esports o fer activitats en la comunitat amb altres nens de la seva edat. Els adolescents amb discapacitat han de poder dedicar temps a activitats d'oci amb altres adolescents i participar-hi. Els estats membres han de proporcionar dispositius auxiliars i tecnologies que puguin facilitar la inclusió dels adolescents amb discapacitat en les xarxes socials de joves com ells. A més a més, els serveis que faciliten la transició dels joves a l'edat adulta —incloent-hi el suport per marxar de la llar familiar, per començar a treballar i continuar amb l'educació superior— són fonamentals per donar suport a la vida independent.

78. La sensibilització (art. 8) és essencial per crear comunitats obertes, propícies i inclusives, ja que l'article 19 tracta en última instància de transformar les comunitats. Cal eradicar els estereotips, la identificació de normalitat en absència de discapacitat i les idees errònies que impedeixin a les persones amb discapacitat viure de manera independent i fomentar la seva imatge positiva i la seva contribució a la societat. La presa de consciència és responsabilitat de les autoritats, dels funcionaris públics, dels professionals, dels mitjans de comunicació, de la població en general i de les persones amb discapacitat i les seves famílies. Totes les activitats de conscienciació s'han de dur a terme amb

estreta col·laboració amb les persones amb discapacitat a través de les organitzacions que les representen.

79. Els drets enunciats en l'article 19 estan vinculats a les obligacions dels estats membres relacionades amb l'accessibilitat (art. 9) perquè l'accessibilitat general de tot l'entorn construït, dels transports, de la informació, de la comunicació i de les instal·lacions i els serveis oberts al públic en una comunitat és un requisit per viure de manera independent en la comunitat. L'article 9 exigeix que s'identifiquin i que s'eliminin les barreres dels edificis oberts al públic: que es revisin els codis de la construcció i la planificació urbana, que s'incloguin normes de disseny universal en diversos sectors i que s'estableixin normes d'accessibilitat per als habitatges.

80. Els estats membres han de preveure l'obligació de prestar serveis de suport a les persones amb discapacitat en totes les activitats de gestió de desastres (art. 11) i vetllar perquè no es quedin enrere ni se les oblidin. També és important que no es reconstrueixin les barreres després de situacions de conflicte armat, d'emergències humanitàries o de desastres naturals. Els processos de reconstrucció han de garantir la plena accessibilitat de les persones amb discapacitat a la vida independent en la comunitat.

81. L'igual reconeixement com a persona davant la llei (art. 12) garanteix que totes les persones amb discapacitat tenen dret a exercir la seva capacitat jurídica plena i, per tant, a escollir i controlar la seva vida en igualtat de condicions amb la resta, dient on, com i amb qui volen viure, així com rebre suport segons la seva voluntat i les seves preferències. Per fer plenament la transició al suport per a la presa de decisions i fer efectius els drets consagrats en l'article 12, és imprescindible que les persones amb discapacitat tinguin l'oportunitat de formar i d'expressar els seus desitjos i les seves preferències per exercir la seva capacitat jurídica en igualtat de condicions amb la resta. Per fer-ho, han de formar part de la comunitat. Així mateix, el suport per a l'exercici de la capacitat jurídica s'ha de prestar amb un enfocament basat en la comunitat que respecti els desitjos i les preferències d'aquestes persones.

82. L'accés a la justícia, consagrat en l'article 13, és fonamental per garantir el ple gaudi del dret a viure de manera independent en la comunitat. Els estats membres han de vetllar perquè totes les persones amb discapacitat tinguin capacitat jurídica i d'actuació davant els tribunals. A més, han d'assegurar que totes les decisions que tenen a veure amb la vida independent en la comunitat poden ser recorregudes. El suport per permetre aquesta vida independent serà executable com un dret i una prerrogativa. Per garantir un accés equitatiu i efectiu a la justícia, són essencials els drets substancials a l'assistència lletrada, al suport i als ajustos de procediment, i depenent de l'edat.

83. L'internament involuntari per motius de deficiència o de circumstàncies connexes, com ara la presumpta «perillositat» o altres factors enumerats pel Comitè en les seves directrius sobre l'article 14, acostuma a estar originat o es veu incrementat per la manca de serveis de suport específics per a la discapacitat. Per tant, l'aplicació de l'article 19 impedirà, en última instància, la violació de l'article 14.

84. És summament important que els serveis de suport no deixin espai perquè es puguin produir casos d'abús, d'explotació o de qualsevol forma de violència contra les persones amb discapacitat (art. 16). Hi ha d'haver mecanismes de supervisió, recursos jurídics i mitjans de reparació que tinguin en compte la discapacitat, el gènere i l'edat de totes les persones amb discapacitat que facin ús dels serveis inclosos en l'article 19 i que puguin ser objecte d'abús, de violència i d'explotació. Atès el fet que les institucions tendeixen a aïllar de la resta de la comunitat els qui hi resideixen, les dones i les nenes amb discapacitat internades són més vulnerables a la violència de gènere, incloent-hi l'esterilització forçada, l'abús sexual i el maltractament físic, el maltractament emocional i un aïllament més gran. També han de fer front a obstacles més grans per poder denunciar aquesta violència. És imperatiu que els estats incloguin aquestes qüestions en els seus mecanismes de vigilància de les institucions i que

assegurin l'accés a la reparació de les dones amb discapacitat que siguin objecte de violència de gènere en aquests centres.

85. Sense suport a la mobilitat personal (art. 20), continuen existint barreres per viure de manera independent en la comunitat per a moltes persones amb discapacitat. El subministrament de formes d'assistència humana o animal i intermediaris, tecnologies de suport, dispositius tècnics i ajudes per a la mobilitat de qualitat a preus assequibles, tal com estableix l'article 20, és una condició prèvia per a la inclusió i la participació plenes de les persones amb discapacitat en les seves comunitats respectives.

86. Les persones amb discapacitat tenen dret a poder consultar tota la informació pública en formats accessibles i a cercar, rebre i transmetre informació i idees en igualtat de condicions amb la resta (art. 21). La comunicació es pot fer d'acord amb les formes i els formats que triï l'interessat, com ara el sistema Braille, el llenguatge de signes, els sistemes de comunicació tàctil i els formats de lectura fàcil, i els modes, els mitjans i els formats alternatius de comunicació. És important que la comunicació i l'intercanvi d'informació sigui en tots dues direccions, així com que els serveis i les instal·lacions siguin accessibles per a les persones que utilitzen diferents formes de comunicació. És molt important que la informació sobre els serveis de suport i els plans de protecció social —inclosos els mecanismes relacionats amb la discapacitat— sigui accessible i estigui disponible a través de diverses fonts perquè les persones amb discapacitat puguin prendre decisions i escollir amb ple coneixement de causa sobre on, com i amb qui volen viure i sobre el tipus de servei que mes els convé. També és molt important que els mecanismes per formular comentaris i presentar queixes siguin accessibles pel que fa a la comunicació.

87. Els estats membres han de garantir que, en la prestació dels serveis de suport previstos en l'article 19, es protegeixin la privadesa, la família, la llar, la correspondència i l'honor de les persones amb discapacitat davant qualsevol ingerència il·legal (art. 22). En cas de produir-se aquesta ingerència, hi ha d'haver mecanismes de supervisió, recursos jurídics i mitjans de reparació que tinguin en compte la discapacitat, el gènere i l'edat de totes les persones amb discapacitat que utilitzin serveis de suport.

88. El dret a viure de manera independent en la comunitat està íntimament relacionat amb el dret a la família en el cas dels nens i dels pares amb discapacitat (art. 23). El fet que no hi hagi serveis ni suport en la comunitat pot suposar pressions i limitacions financeres per a les famílies de les persones amb discapacitat; els drets consagrats en l'article 23 són fonamentals per evitar que els nens siguin separats de les seves famílies i internats en institucions, i perquè les famílies puguin viure en la comunitat. Aquests drets són igualment importants per assegurar que no separin els infants dels seus pares per la seva discapacitat. Els estats membres han de proporcionar informació, orientació i suport a les famílies per defensar els drets dels seus fills i per promoure la inclusió i la participació en la comunitat.

89. El dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat està intrínsecament vinculat a l'educació inclusiva (art. 24) i exigeix el reconeixement del dret de les persones amb discapacitat a viure de manera independent i a gaudir de la inclusió i de la participació en la comunitat. La inclusió d'aquestes persones en el sistema educatiu general suposa una inclusió més gran en la comunitat. La desinstitucionalització també implica la introducció de l'educació inclusiva. Els estats membres han de ser conscients del paper que té l'exercici del dret a l'educació inclusiva en el desenvolupament de les qualitats, les aptituds i les competències necessàries perquè totes les persones amb discapacitat puguin gaudir i contribuir a la seva comunitat i beneficiar-se'n.

90. Les instal·lacions i els serveis sanitaris generals (art. 25) han d'estar disponibles, ser accessibles, adaptables i acceptables per a les persones amb discapacitat en les seves comunitats, i incloure el suport que necessiten algunes persones amb discapacitat (com ara les que tenen necessitats de comunicació complexes, discapacitat psicosocial o intel·lectual i/o les persones sordes) durant les hospitalitzacions, les operacions quirúrgiques i les consultes mèdiques. Els serveis d'infermeria, fisioteràpia, psiquiatria o psicològica, tant als hospitals com a domicili, formen part de l'assistència

sanitària i no s'ha de considerar que amb això els estats membres compleixen amb les obligacions de l'article 19, sinó que ho fan amb les del 25.

91. La vida independent en la comunitat, l'habilitació i la rehabilitació (art. 26) són interdependents. Algunes persones amb discapacitat no poden participar en serveis de rehabilitació si no reben prou suport individualitzat. Al mateix temps, el propòsit de la rehabilitació és que les persones amb discapacitat puguin participar de manera plena i eficaç en la comunitat. L'habilitació i la rehabilitació d'una persona amb discapacitat sempre ha de tenir el seu consentiment lliure i informat. L'habilitació i la rehabilitació són especialment pertinents en relació amb l'educació, la feina, la salut i les qüestions socials.

92. L'existència de serveis de suport individualitzat, inclosa l'assistència personal, acostuma a ser una condició prèvia per al gaudi efectiu del dret al treball i a l'ocupació (art. 27). A més a més, les persones amb discapacitat també s'han de convertir en ocupadors, administradors o formadors en els serveis de suport específics de la discapacitat. Per tant, l'aplicació de l'article 19 contribuirà a eliminar progressivament l'ocupació protegida.

93. Per garantir que les persones amb discapacitat gaudeixin d'un nivell de vida adequat (art. 28), els estats membres han de proporcionar, entre d'altres, accés a serveis de suport que els permetin viure de manera independent. Per tant, els estats membres tenen l'obligació de garantir l'accés a serveis, dispositius i altres tipus d'assistència, segons la deficiència, que siguin apropiats i assequibles, sobretot per a les persones amb discapacitat que viuen en la pobresa. A més, l'accés als programes d'habitatge públic i subvencionat en la comunitat és necessari. Es considera contrari a la Convenció que les persones amb discapacitat paguin elles mateixes les despeses relacionades amb la discapacitat.

94. Per influir i participar en les decisions que repercuteixen en el desenvolupament de la seva comunitat, totes les persones amb discapacitat han de gaudir i d'exercir els seus drets de participació en la vida política i pública (art. 29) de manera individual o a través de les seves organitzacions. El suport adequat pot proporcionar una assistència valuosa a les persones amb discapacitat a l'hora d'exercir els seu dret a vot, a participar en la vida política i a dirigir afers públics. És important assegurar que els assistents o qualsevol altre personal de suport no restringeixen les opcions de les persones amb discapacitat, ni n'abusin, quan exerceixen el dret de sufragi.

95. La vida cultural, les activitats recreatives, l'esbarjo i l'esport (art. 30) són dimensions importants de la vida en la comunitat en què és possible cercar i aconseguir la inclusió, per exemple assegurant-se que els esdeveniments, les activitats i les instal·lacions siguin inclusives i accessibles per a les persones amb discapacitat. Els assistents personals, els guies, els lectors i els intèrprets professionals de la llengua de signes o de comunicació tàctil, entre d'altres, contribueixen a una vida inclusiva en la comunitat d'acord amb la voluntat i les preferències de les persones amb discapacitat. És important que l'ús de qualsevol tipus de suport es consideri part de les despeses relacionades amb la discapacitat, ja que aquests serveis de suport contribueixen a fomentar la inclusió en la comunitat i la vida independent. Els assistents necessaris per participar en activitats culturals i d'oci no han d'estar obligats a pagar entrada. Així mateix, tampoc hi ha d'haver cap restricció sobre quan, on i per a quin tipus d'activitats es pot recórrer a l'assistència, tant a escala nacional com internacional.

96. Les dades i la informació s'han de desglossar sistemàticament (art. 31) per discapacitat en tots els sectors, entre altres aspectes en relació amb l'habitatge, els sistemes de vida i els plans de protecció social, així com l'accés a la vida independent i al suport i els serveis. La informació ha de permetre fer anàlisis periòdiques sobre els progressos en la desinstitucionalització i la transició a serveis de suport en la comunitat. És important que els indicadors reflecteixin les circumstàncies concretes de cada estat membre.

97. La cooperació internacional (art. 32) s'ha de dur a terme de tal manera que l'ajuda estrangera s'inverteixi en serveis de suport a les comunitats locals que respectin la voluntat i les preferències de les persones amb discapacitat i que promoguin el seu dret a triar on i amb qui volen viure i segons quin sistema, d'acord amb l'article 19. No és acceptable invertir els diners obtinguts en el marc de la cooperació internacional en la creació de noves institucions o llocs d'internament o en models d'atenció residencials, perquè això mena a la segregació i a l'aïllament de les persones amb discapacitat.

V. Aplicació a escala nacional

98. El Comitè observa que els estats membres poden trobar-se amb dificultats a escala nacional per fer efectiu el dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat. Tanmateix, d'acord amb el contingut normatiu i les obligacions que s'han apuntat anteriorment, els estats membres han d'adoptar les mesures següents per garantir la plena aplicació de l'article 19 de la Convenció:

- a) Derogar totes les lleis que impedeixin a les persones amb discapacitat, independentment del tipus de deficiència, triar on, amb qui i com viure, incloent-hi el dret a no ser reclòs sigui quin sigui el tipus de discapacitat;
- b) Promulgar i aplicar lleis, normes i altre tipus de mesures amb el propòsit d'aconseguir que l'entorn i les comunitats locals, així com la informació i la comunicació, siguin accessibles per a totes les persones amb discapacitat;
- c) Vetllar perquè els programes de protecció social cobreixin les necessitats de totes les persones amb discapacitat en igualtat de condicions amb la resta de persones;
- d) Incorporar el principi del disseny universal —tant en l'espai físic com en el virtual— en les polítiques, les lleis, les normes i altres mesures, entre altres mitjans, supervisant el compliment de les obligacions; revisar els codis de la construcció per assegurar-se que acaten els principis del disseny universal i les directrius legislatives sobre la construcció, segons s'estableix en l'observació general núm. 2 (2014) del Comitè;
- e) Proporcionar a totes les persones amb discapacitat drets substantius i processals per viure de manera independent en la comunitat;
- f) Informar les persones amb discapacitat sobre el seu dret a viure de manera independent i a ser inclòs en la comunitat de manera que puguin comprendre-ho, i impartir capacitació per potenciar el seu paper amb l'objectiu de donar-los suport perquè aprenguin a fer valer els seus drets;
- g) Adoptar estratègies clares orientades a la desinstitucionalització, amb terminis fixos i pressupostos adequats, per tal d'eliminar totes les formes d'aïllament, segregació i institucionalització de persones amb discapacitat; cal prestar una atenció especial a les persones amb discapacitat psicosocial i/o intel·lectual i als nens amb discapacitat internats actualment en institucions;
- h) Elaborar programes de consciència que afrontin les actituds negatives i els estereotips sobre les persones amb discapacitat i que aconseguixin transformar les comunitats en un esforç per crear serveis generals individualitzats i accessibles;
- i) Garantir la participació de les persones amb discapacitat, de manera individual i a través de les seves organitzacions representatives, és fonamental per transformar els serveis de suport i les comunitats, i també el disseny i l'execució d'estratègies de desinstitucionalització;
- j) Formular polítiques i directrius legislatives integrals i assignar recursos financers per a la construcció d'habitatges, l'entorn edificat, espais públics i transports assequibles i accessibles, fixant terminis suficients per a la seva aplicació i sancions que siguin efectives, dissuasives i proporcionades en cas que les autoritats públiques o privades les compleixin;
- k) Assignar recursos al desenvolupament de prou serveis de suport adients, autogestionats i dirigits per l'interessat o l'«usuari» per a totes les persones amb discapacitat, com ara assistència personal, guies, lectors i intèrprets professionals de llengua de signes o d'altres tipus;

- l) Organitzar processos de licitació per a la prestació de serveis de suport a les persones amb discapacitat que viuen de manera independent en la comunitat que tinguin en compte el contingut normatiu de l'article 19;
  - m) Establir mecanismes per supervisar les institucions i els serveis residencials existents, les estratègies de desinstitucionalització i la implantació de formes de vida independent en la comunitat, tenint en compte el paper dels marcs independents de supervisió; i
  - n) Realitzar les activitats de seguiment i d'aplicació previstes en l'article 19, per a la qual cosa cal consultar a les persones amb discapacitat i comptar amb la seva plena participació a través de les organitzacions que les representen.
-